

Quan va morir El Pi de les Tres Branques?

Ramon Felipó

La cultura catalana, té la Gran Enciclopèdia Catalana (G.E.C.), que és -o millor dit- hauria de ser l'eina fonamental pel redreçament cultural i nacional dels Països Catalans, però aquí tot va com Déu vol.... i això és una autèntica llàstima. Les seves massa sovint imprecisions o potser la manca sistemàtica de voluntat per arranjar-les en les diferents o posteriors edicions, fan que passi el que ara està passant. Un bon exemple d'això és el que diuen del Pi de les Tres Branques, el vell i mític arbre berguedà del Pla de Campllong, lloat per Jacint Verdaguer com a símbol de la unitat dels Països Catalans i de la Santíssima Trinitat.

La edició de la G.E.C. de l'any 1990 explica del Pi que *"...durant la guerra civil de 1936 - 39, morí, però se'n conserva in situ els troncs, entorn dels quals hom hi celebra anualment, des de 1981, una diada d'afirmació nacionalista el 25 de juliol..."* i continua *"...El 1901 el seu propietari, Tomás Campa cedí a la Unió Catalanista d'Excursions.."*. En El Diccionari d'Història de Catalunya de Edicions 62, de 1992 s'afirma *"... des de 1981 s'hi celebra, cada 25 de juliol, una concentració de caràcter nacionalista, malgrat que l'arbre es va assecar durant la guerra civil..."*. La Gran Geografia Comarcal de Catalunya a la seva edició de 1994 diu *"Durant la guerra civil de 1936-1939 morí, en part, per l'afany de voler-lo protegir, ja que abans de la guerra hi cavaren un fossat i l'ompliren de ciment, que danyà les arrels"*.

En aquestes tres obres de referència del Països Catalans -que haurien de ser la nostra bíblia identitaria i nacional- hi ha diverses errades :

1. El Pi va morir abans de l'any 1915.
2. La data de l'inici de la Diada Nacionalista és a l'any 1980.
3. La celebració de la festa del Pi ja fa anys que es el tercer diumenge de juliol.
4. En Campà mai no fou el propietari de la finca de Campllong. Era de la seva esposa Maria Marpreu i Buxareu (això és pot consultar al Registre de la Propietat de Berga).
5. Si es que es va "cedir" la propietat ho va fer a la Unió Catalanista (a seques!) mai a una anomenada Unió Catalanista d'Excursions.

Evidentment es greu que en tant poc espai hi hagi tantes errades. Voldria assenyalar que en Josep Carreras, antic regidor de cultura de

l'Ajuntament de Berga en una entrevista feta per Jordi Puntès a l'any 1982 per la revista Canigó, es lamentava d'això dient "...hi ha poques dades sobre el Pi, i moltes són errònies com ara en la Gran Enciclopèdia Catalana, que es dona com ha data de la mort el 1936...".

Només reproduiré algunes de les cites del meu llibre Mossèn Cinto i el Pi de les Tres Branques, El Mèdol, Tarragona de l'any 2003:

1. Mossèn Cinto va alertar d'una ferida ocasionada a l'arbre feta feia pot temps al discurs dels Jocs Florals de Berga de 24 de juny de 1901 *"...Un dia, a un llenyataire qui cercava teia li vingué un mal pensament de treure-la d'aqueix Pi. S'hi acostà i en mala hora hi enfonsà la destal, que n'arrencà un feix de reinosa i dauradora com no havia vista mai. D'aquella cruel ferida no se n'ha curat ni s'en curarà mai més; des d'aquella hora la branca que li ve damunt se'n ressentí i s'inclinà un xic, com si la llaga li fes mal. Així si és lícit embrancar un símil ab un altre, i comparar coses tan altes ab les d'ací baix, així per reparar l'esvoranc que obrí en la naturalesa humana lo pecat de nostre primer pare, la segona persona de la Santíssima Trinitat s'inclina misericordiosament i amorosament cap a terra...."*

2. Marià Vayreda escriu a Lo Pi de les Tres Branques numero 64, de 4 d'agost de 1901 fent referència al Pi " ... vetlleu-lo, sí, vetllem-lo tots els catalans i curem-lo per que nostre Pi està malalt, té les arrels marcades i el cor ferit, son frondós ramatge d'esmeralda no te el matís de sa juvenesa i de la salut i una de les seves branques, la que arrenca de sobre la ferida que li feu una ma criminal, sembla decantar-se, encara que lleugerament i jo m'esfereixo pensant quin serà dels tres lemes de nostra bandera el representant per aquella branca que es vol tòrcer com si es senís defallir al pes d'una monstrositat ..." i continua donant consells per salvar-lo " ... no em canso mai de demanar per nostra benvolguda Catalunya..." i demana que s'adobi el vell Pi i acaba amb unes espectaculars paraules " ... fem-li una bona femada amb els detritus de tot el podrit i corcat, de tot el caigut i el a punt de caure ja que en el món no hi hagi res tant inútil que no servezca al menos per adobar la terra, vinguin doncs fems, força fems, que d'això rai a Espanya en sobra."

3. El polític i historiador berguedà Jacint Vilardaga, va escriure a Las Efemérides Bergadanas a l'any 1919 *"El hermoso ejemplar del reino vegetal, hacia años que languidecía... los de la Unió Catalanista queriendo conservar tan excepcional ejemplar... se limitaron a hacer levantar una cerca de mampostería,... y procedieron con tal desidia... que construyeron la pared, para cavar los cimientos de la misma, cortasen las gruesas raíces, con lo cual debió el árbol perecer infaliblemente. Murió pues asesinado el celeberrimo árbol... No fue*

buen profeta Verdaguer... cuando... presagiaba siglos de vida al hermoso y simbólico árbol... ¡Pobre mossén Cinto! pocos años más que hubiese vivido, habría visto al árbol de sus amores sucumbir víctima de la torpeza de aquellos a quienes los señaló como símbolo de la patria, y de la bárbara indiferencia de unos desalmados obreros".

4. Mossèn Bonaventura Ribera, a un Butlletí C.E.C de l'any 1904. (Centre Excursionista de Catalunya) " ...Al ocupar-me avui d'algunes de les belleses que estotja la comarca del Berguedà. Me es imprescindible dir-los quelcom del Matusalem de nostres bosquíries, ... Fixant-nos en la meravella, suprem esforç del regne vegetal, admirem una superba pinassa, regnant sobirana i majestuosa des del mig del Pla de Campllong. ... Aquest pi es veu que, com avui, en temps antic ja va ésser la joia predilecta de nostra comarca, adquirint celebritat per la seva figura i dimensions fenomenals, com ho corrobora el fet d'haver sigut indulgenciat segles enrera pels prelats de Solsona. Més un dia venturós l'immortal poeta de Catalunya encarnà en son cor teiós el simbolisme de la Pàtria, brollant de la seva inspiració cèlica aquest vaticini: Preguem que sia aquest Pi / l'arbre sagrat de la Pàtria. I des d'aquella jornada el Pi de les Tres Branques romangué l'Arbre de Gernika català, adquirint una altra celebritat, una representació moral, a més del simbolisme de la Trinitat divina. ... lo propietari Tomàs Campà, ab una generositat que l'honra de debò feu graciosa donació de tal meravella a la Unió Catalanista a 23 de maig de 1901, restant des d'aquesta jornada memorable, de dret i de fet, l'arbre sagrat de la Pàtria, complint-se la profecia del malaguanyat mossèn Cinto. Fins aquí les glòries. Més en la vida de les plantes, com en la de les nacionalitats, se'n compten de totes. Avui, com lo llamp centralista descarrega sa fúria destructora sobre la personalitat catalana, de la mateixa manera els elements envien ses fletxes dret al gegant de Campllong, sol i vern en mig d'extensa plana; com la Pàtria passeja sa nuesa de lleis de parla, arrabassades oficialment pel govern de Madrid, l'Arbre de la Pàtria ostenta la nuesa de ses arrels, descalçades pel moviment de la terra ab motiu de la construcció del camí - carretera que frega a sa soca. A l' ensens que trepitjades pels vianants, cavalleries i carros que inconscientment estronquen, encara que sia a poc a poc, la ufanor i la vida, ufanor i vida fins no fa gaire exuberant, del tresor de que ens enorgullim los berguedans, i ab nosaltres Catalunya tota. Per tant, me sentiria immensament satisfet que, quan no tingues altre fruit la meva humil tasca, obtingués la sort de fer moure a la Unió Catalanista a practicar los treballs convenients per que el Pi de les Tres Branques representes per a molts anys i centúries a la Catalunya sempre jove, floreixen i ferma, mai decrepita, envellida i morta".

5. Falp i Plana al seu llibre *Lo Geni Català* escriu a l'any 1906 " *...Allà al Pi Nacional, a poques hores, / burla dels llamps les fúries destructores, / lo Pi de les Tres Branques com nostra historia vell, / que imatge a par de Trinitat Divina / i de la Pàtria Catalana Trina / amb ses branques a on dextral butxina / clavà com en la pàtria son malfactor cairell.../. Torna a avisar de les ferides per dextral del vell Pi.*"

6. La revista catalanista de Berga, *Cim d'Estela* fa un acurat seguiment de la malaltia i mort del vell Pi des del seu primer número, de l'1 de juny de 1905, "*...cridem l'atenció de la Unió Catalanista sobre el Pi de les Tres Branques, puig que, si no s'aprofita el bon temps per practicar-hi les degudes reformes, podria molt ben ser que el soberà dels nostres boscos no comptes gaires hivernades : te ferides massa fondes, per deixar-les que es sellin totes soles en un cos de mil·lenari vellura*". Segueix al número 66, de 14 de setembre de 1907 on diu " *mercès a l'article que publicarem fa tres edicions (no s'ha pogut consultar aquest exemplar), dedicat a la honorable Unió Catalanista ha pujat ... Antoni Sansalvador per determinar definitivament les obres que reclama el Pi de les Tres Branques*". Al número 73, de 2 de novembre de 1907 es diu " *aprofitant els dies de bon temps, durant la corrent setmana, s'ha ocupat una nombrosa brigada en els treballs del fonament de la tanca del Pi..*" També al número 74, de 9 de novembre: " *se'ns comunica que ja està acabada la construcció dels fonaments de la tanca que s'ha de posar a redós del Pi de les Tres Branques. S'ha construït pel mestre d'obres d'aquesta població en Joaquim Calvet, ... l'arquitecte Sr. Pujol i Brull. Ens en alegrem i desitgem que no es demori la col·locació de la tanca de ferro*". Al número 122, de 3 d'octubre de 1908 "*...malgrat els pessimismes que inspirava el Pi de les Tres Branques, sembla estar rejuvenint en la seva plana de Campllong. Que per molts anys sigui l'arbre sagrat de la Pàtria.*" I finalment, al número 208, de 4 de juny de 1910: " *El gegantí Pi de les Tres Branques passa per greu malaltia, que el despulla de sa copa de verda, degut ben segur a les obres de tanca que practicà a son entorns la Unió Catalanista*".

7. El pare Postius l'artífex de la Coronació Canònica de la Mare de Déu de Queralt a l'any Guia de Berga y su Comarca y del Real Santuario de Queralt, de l'any 1916. explica " *...Él más famoso árbol de Cataluña, árbol milenario que por una imprudencia perdió sus hojas en 1913 y era venerado como símbolo de la Augusta Trinidad y de la Vieja Cataluña...*".

8. La de La Revista Ilustrada Jorba de Manresa número 74, de l'agost de 1915, on del PI s'explica " *...La vejez y la mano destructora del hombre, obrando ambas de consumo, fueron causa de que primeramente enfermase y después muriese el Pi de les Tres*

Branques. Unos veinte años atrás se hicieron varias rajadas en parte de la corteza de su tronco y debajo se encendió una fogata, con objeto de que destilara substancias resinosas. Algún tiempo después, la rama más próxima a las partes rajadas y atacadas por el fuego, que es la derecha del fotograbado de la primera página, se inclinó algo, como si amenazara desgajarse. Todo el árbol fue perdiendo poco a poco el espeso follaje, y su color verde intenso fue convirtiéndose en amarillento, hasta que, por fin se secó completamente. Es verdad que para protegerlo había la Unió Catalanista construido alrededor del Pi de les Tres Branques una verja de hierro con su zócalo, y tomado precauciones para darle más vida; pero todo fue inútil: el vetusto árbol estaba ya herido de muerte. Para impedir que el leñador destruya los restos del gigantesco pino, se ha cercado el tronco con un muro, de una altura tal que, al propio tiempo que le resguarda, no impide contemplar el esqueleto del más majestuoso de los seres vegetales de nuestro país..."

La veritat ens farà lliures! deia sant Joan o la veritat és sempre revolucionaria Lenin (Vladímir Ilich Uliánov) però també la sistemàtica recerca, l'autocrítica ben feta o el treball constant haurien de ser les eines fonamentals pel redreçament polític, econòmic, moral, social i nacional dels Països Catalans.

Si seguim amb imprecisions com aquestes, no anem bé i com deia en Lluís Llach "No es això companys, no és això".

Ramon Felipó
Juny de 2008